

МЕДІАОСВІТА ЯК НАПРЯМ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ДОШКІЛЬНИХ ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

При використанні ТЗН варто враховувати закони сприйняття людиною різної інформації. Так, оптимальна експозиція цих засобів становить близько 20–25 хвилин на годину разом із поясненнями. Величезний дидактичний потенціал використання інформаційних технологій навчання може бути розкритий лише за умов, якщо провідна роль у навчально-виховному процесі належатиме викладачеві. Саме він визначає і забезпечує ті умови, за яких цей потенціал дійсно реалізується [2].

Обов'язковою умовою при вивченні зазначених питань було проведення підсумкового заняття, що включало в себе виконання певних завдань і пошук відповідей на питання для самопідготовки та контролю:

- 1) визначте зміст і структуру засобів навчання;
- 2) охарактеризуйте види та умови ефективного використання друкованих методичних засобів;
- 3) опишіть види та умови використання наочних засобів навчання;
- 4) розкрийте сутність технічних засобів навчання;
- 5) охарактеризуйте шляхи запровадження медіаосвіти в спеціальні школи.

Розкриття означених питань підготовки студентів до здійснення медіаосвіти дітей із особливими потребами дає підстави наголосити на важливості цього компонента професійної підготовки фахівців у галузі психології та дефектології. Вивчення цих питань – веління швидкоплинного часу, оскільки розвиток медіаосвіти в її обох площинах – професійній і популярній є дієвим чинником досягнення високого рівня результативності соціалізації випускника спеціального освітнього закладу.

Перспективою нашого наукового пошуку є розробка методологічних і практичних засад медіаосвіти учнів спеціальних закладів освіти, їхніх батьків та педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Супрун М. О. Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки, становлення та розвиток (друга половина XIX – перша половина XX ст.): монографія. / М. О. Супрун. – К.: Вид-во КЮІ МВС Паливода А. В., 2005. – 326 с.
2. Методика викладання психології у вищій школі: навч. посібник / Ю. Ю. Бойко-Бузиль, С. Л. Горбенко, М. О. Супрун та ін. – К.: Аттика, 2012. – 272 с.

УДК 004:373.3–056.23

О. В. ЧЕБОТАРЬОВА

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Розкрито особливості застосування інформаційних технологій в процесі навчання молодших школярів з порушеннями опорно-рухового апарату у спеціальних навчальних закладах. Визначено корекційну спрямованість комп'ютерних навчально-розвивальних програм для пізнавального розвитку учнів із особливими потребами.

Ключові слова: школярі із порушеннями опорно-рухового апарату, сучасні інформаційні технології, комп'ютерні корекційно-розвивальні програми.

Е. В. ЧЕБОТАРЕВА

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ С НАРУШЕНИЕМ ОПОРНО-ДВИГАТЕЛЬНОГО АППАРАТА

Раскрыты особенности применения современных информационных технологий в процессе обучения младших школьников с нарушениями опорно-двигательного аппарата в специальных учебных заведениях. Определена коррекционная направленность компьютерных учебно-развивающих программ для познавательного развития учеников с особыми потребностями.

Ключевые слова: школьники с нарушениями опорно-двигательного аппарата, современные информационные технологии, компьютерные коррекционно-развивающие программы.

O. V. CHEBOTARIOVA

USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL PUPILS WITH MUSCULOSKELETAL SYSTEM DISORDERS

The article describes the features of information technology use in the process of education of primary school pupils with musculoskeletal system disorders in special educational institutions. Correctional orientation of computer-based training and developmental programs designed to promote cognitive development of pupils with musculoskeletal system disorders is defined.

Keywords: pupils with musculoskeletal system disorders, information technology, computer-based correction and developmental programs.

В епоху становлення інформаційного суспільства в Україні, широкого використання медіапростору актуальним для підростаючого покоління є набуття системи знань і практичних умінь для орієнтування в сучасних інформаційних потоках. Особливо це важливо для школярів з тяжкими порушеннями опорно-рухового апарату, переважна більшість яких має складні форми дитячого церебрального паралічу (ДЦП), що обмежує пересування дітей у просторі та гальмує їхній фізичний, мовленнєвий та пізнавальний розвиток загалом. За останні роки ДЦП став одним із найпоширеніших захворювань нервової системи в дитячому віці в усіх країнах світу – від 1,5 до 2,5 випадка на 1000 осіб дитячого населення. Це захворювання тяжко інвалідизує дитину, не тільки уражаючи опорно-рухову систему, а й порушуючи мовлення, інтелект, зір, слух.

Численні наукові дослідження вказують на складний і поліморфний характер порушень психофізичного розвитку у цієї категорії дітей (Р. Д. Бабенкова, Л. О. Бадалян, М. Б. Ейдінова, М. В. Іпполітова, Е. С. Калижнюк, В. В. Лебединський, І. І. Мамайчук, О. М. Мастюкова, М. В. Рождественська, К. О. Семенова та ін.). Рухові порушення у дітей із церебральним паралічем завжди, більшою чи меншою мірою, поєднуються з порушенням психічних функцій і особистості загалом. Це ускладнює процеси виховання, навчання й розвитку дитини з руховими обмеженнями. Корекція порушень та розвиток збережених функціональних систем такої дитини з метою якнайкращого пристосування до суспільного життя та самореалізації і є завданням комплексної медико-психолого-педагогічної реабілітації.

В Україні за останні роки проведено низку досліджень корекційно-розвивальної роботи у процесі навчання дітей із порушеннями опорно-рухового апарату, в яких, зокрема, аналізуються питання: подолання вад писемного мовлення (Е. Данілавічюте); виховання особистості (Є. Постовойтов); корекції порушень Я-образу (О. Романенко, Т. Скрипник); формування навичок спілкування (Л. Ханзерук); індивідуального навчання дітей з тяжкою руховою патологією (О. Чеботарьова); фізичного виховання (М. Єфименко, М. Мога, М. Залізний); комплексної освітньої реабілітації (А. Шевцов); використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання підлітків із ДЦП (Л. Дітковська). Проведені фундаментальні дослідження сприяють подоланню стереотипів у розумінні проблем навчання і виховання дітей із порушеннями опорно-рухового апарату, відволіканню концентрації уваги від ураження та концентрації уваги на використанні широкого спектра інноваційних засобів корекційного впливу на розвиток особистості, формуванню її життєвої компетентності.

Провідною ідеєю сучасної спеціальної освіти для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату є орієнтація на ефективне використання збережених систем та функцій, здатних узяти на себе компенсаторно-корекційне навантаження, цілеспрямований розвиток психічних процесів, що зумовлюють рівень опанування знань, умінь, навичок та відповідну освіченість дитини, її інтеграцію в суспільство.

Отже, розвиток спеціальної освіти дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в Україні, що включає систему навчально-виховних закладів, реабілітаційних центрів, навчально-виховних комплексів, спеціальних класів при середніх загальноосвітніх закладах освіти, пов'язаний з подальшим удосконаленням діючої моделі корекційних закладів, які

МЕДІАОСВІТА ЯК НАПРЯМ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ДОШКІЛЬНИХ ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

використовують інноваційні методи комплексного психолого-медико-педагогічного супроводу таких учнів та їхніх сімей.

Використання інформаційних технологій у спеціальній школі, де навчаються і отримують лікувально-відновлювальну допомогу діти з ДЦП, є однією з важливих умов інтенсифікації та підвищення якості навчально-виховного процесу, підготовки школярів до самостійної життєдіяльності в інформатизованому суспільстві. Це дає нові можливості для творчого розвитку школярів, сприяє вирішенню багатьох складних проблем. Дуже важливою вбачається роль новітніх інформаційних технологій (НІТ) у формуванні операційного мислення дітей з ДЦП, що розглядається як сукупність функціональних навичок і вмінь (планування структурних дій, цілеспрямований пошук потрібної інформації, побудова інформаційної моделі, інструментування дій тощо). Особливий інтерес становить проблема впливу комп'ютерного навчання на розвиток і активізацію пізнавальної діяльності школярів.

Деякі дослідники і практики (І. Больших, В. Воронін, О. Гончарова, Л. Дітковська, О. Кукушкіна, Т. Королевська, О. Легкий, І. Федосова) відзначають великий інтерес і високий рівень мотивації у дітей з психофізичними порушеннями в процесі використання інформаційних технологій. Автори наголошують на корекційному впливі багатьох педагогічних програмованих засобів, що зумовлений наявністю в них різних рівнів складності та диференційованої системи допомоги, щоб учень у потрібний момент міг дістати достатню й необхідну підтримку. Важливим корекційним ефектом використання НІТ у навчальному процесі спеціальних шкіл є видозміна окремих видів пізнавальної діяльності, яка створює сприятливі умови для успішнішого навчання учнів з порушеннями опорно-рухового апарату. Взаємодія з комп'ютером дає переважно позитивний результат їх самостійної діяльності, що є важливим для стабілізації емоційного стану, одним із засобів самореалізації особистості. Запровадження НІТ у спеціальних школах для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату має на меті вдосконалення організаційно-пізнавальної діяльності учнів з основ наук, підвищення якості їхніх знань і корекцію вторинних відхилень у розвитку.

Результати проведеного нами дослідження засвідчують значне підвищення продуктивності навчання молодших школярів із тяжкими порушеннями опорно-рухового апарату у разі індивідуального навчання, що проводиться в домашніх умовах, реабілітаційних центрах, у спеціальній школі, завдяки застосуванню НІТ як однієї з умов корекційно-реабілітаційного навчання учнів [1].

Використання НІТ у школі потребує відповідного програмно-методичного забезпечення та спеціального відбору програмного змісту, його відповідного конструювання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів із порушеннями опорно-рухового апарату, структури їхньої пізнавальної діяльності на кожному з етапів навчання [2].

Відзначимо, що в Україні за останні 10 років розроблено комп'ютерні програми для учнів з психофізичними порушеннями, які передбачають розвиток пізнавальних процесів на уроках математики, природознавства (О. Легкий), розвиток мовлення (Л. Коваль, О. Качуровська), формування навичок читання (Н. Компанець).

Так, старший науковий співробітник Інституту спеціальної педагогіки НАПН України Людмила Вікторівна Коваль розробила і апробувала на практиці авторську корекційно-розвивальну комп'ютерну програму «В країні цікавих звуків», що використовує в корекційному навчанні молодших школярів з ДЦП.

Важливим для корекційно-розвивальної роботи з такими учнями є електронний навчально-методичний посібник «В грі навчаємо читати», розроблений старшим науковим співробітником Інституту спеціальної педагогіки НАПН України Наталією Михайлівною Компанець.

Отже, використання в навчально-корекційному процесі комп'ютерних програм, електронних посібників з різних предметів при дотриманні організаційно-педагогічних умов їх запровадження у спеціальних школах дають позитивні результати успішності навчання та формування життєвої компетентності учнів із порушеннями опорно-рухового апарату.

Позитивним є досвід корекційно-навчальної та виховної роботи з дітьми із порушеннями опорно-рухового апарату з використанням НІТ у спеціальній школі-інтернаті № 15 міста Києва.

МЕДІАОСВІТА ЯК НАПРЯМ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ДОШКІЛЬНИХ ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У закладі роботі логопедів з учнями із ДЦП, які мають різноманітні тяжкі ураження мовлення, допомагає використання сучасних комп'ютерних програм, які активізують пізнавальну діяльність учнів за допомогою сучасних ігрових технологій. Виконуючи запрограмовані вправи, створені в слухомовленнєвому тренажері «Світ звуків», учні із захопленням поринають у різні звуки, що їх оточують, та вчаться диференціювати їх. Не менш цікавою є гра на комп'ютерному тренажері з розділами-файлами «Наш світ у словах», «Колір і форма», «Природа в мозаїках» тощо. Гра відбувається під веселу музику та голосові імітації (шум і гудки машин, шелест крил метелика, падіння яблук та ін.). Все це позитивно впливає на розвиток фонематичного сприймання, пам'яті, фонематичних уявлень, пізнавальної діяльності молодших школярів з ДЦП.

Лінгафонний логопедичний кабінет у спеціальній школі дає можливість працювати одночасно з групою дітей – до 8 учнів. Програма створена так, що обсяг роботи може бути наданий індивідуально, невеликій групі або цілому класу, при цьому можуть бути використані аудіо- і відеоносії.

Робота на комп'ютерних логопедичних тренажерах є органічною частиною (10–15хв) заняття, яке проводиться за навчальним планом. Така робота здійснюється також з учнями індивідуального навчання у формі індивідуальних консультацій у лінгафонному кабінеті.

Заслужовує на увагу досвід дистанційного навчання школярів із порушеннями опорно-рухового апарату, який активно використовують у спеціальній школі «Надія» для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату. Вчителями закладу розроблено авторські дистанційні курси з різних навчальних предметів, що сприяє навчанню та розвитку дітей із складною руховою патологією. Тому використання комп'ютерної системи стає невід'ємною складовою вивчення будь-якого предмета. Особливо цікавою є ця робота під час опанування учнями курсу про рідний край, живу і неживу природу, природні явища.

Одним із нових напрямів використання НІТ у навчально-виховному процесі спеціальної школи для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату є проведення уроків-презентацій, що дає максимальний ефект у початковій школі. Незначний життєвий досвід дітей з руховими порушеннями потребує удосконалення, тому малюнки, портрети, експозиції, які можна демонструвати за допомогою комп'ютерної техніки, створюють на уроках особливу атмосферу та настрій. Завдяки мультимедійним презентаціям, відповідним комп'ютерному забезпеченню у процесі уроку діти з порушеннями опорно-рухового апарату мають можливість познайомитись зі знахідками старовини, побачити побут, спосіб життя людей, їх основні види занять. Школярам демонструють фрагменти історичних фільмів, мультфільми, що допомагають зробити навчально-виховний процес цікавим, захоплюючим [3].

Методика використання мультимедійних технологій у процесі вивчення матеріалу молодшими школярами із порушеннями опорно-рухового апарату сприяє:

- посиленню мотивації навчання учнів;
- зростанню якості навчання і виховання;
- підвищенню інформаційної культури учнів;
- підвищенню рівня обізнаності учнів щодо НІТ.

Уроки з мультимедійним супроводом допомагають ефективно вирішувати такі дидактичні завдання: сформулювати мотивацію до навчання взагалі; засвоїти базові знання з предмета; сформулювати навички самоконтролю в учня. Цю технологію можна розглядати як пояснювально-ілюстративний метод навчання, основним призначенням якого є організація засвоєння інформації на основі поєднання навчального матеріалу з його зоровим сприйняттям [4].

Впровадження мультимедіа в освіту школярів з порушеннями опорно-рухового апарату дає змогу не тільки підвищити ефективність навчання за рахунок використання в мультимедіа-ресурсах різних способів подання інформації (високоякісної графіки й анімації, відео- і звукового супроводу текстів), а й сприяє реалізації корекційно-розвивальних завдань щодо формування особистості учня.

Мультимедійні технології навчання в школі дають можливість учителю застосовувати як окремі види навчальної роботи, так і будь-який їхній набір, тобто спроектувати навчальне середовище для досягнення дидактичної мети. Позитивним є те, що орієнтовані на вчителя

МЕДІАОСВІТА ЯК НАПРЯМ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ДОШКІЛЬНИХ ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

інструментальні засоби дозволяють йому оперативно поновлювати зміст навчальних і контролюючих програм відповідно до появи нових знань і технологій [5].

Таким чином, використання НІТ у навчанні молодших школярів із порушеннями опорно-рухового апарату, які включають цілеспрямовану діяльність вчителя та учня, забезпечує процес усвідомлення нових знань, підвищує ефективність навчання цієї категорії дітей в цілому і створює підґрунтя для успішного корекційно-розвивального впливу на збережені функціональні системи кожної дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чеботарьова О. В. Індивідуальне навчання дітей із порушеннями опорно-рухового апарату. Монографія / Олена Чеботарьова. – К. : Літо, 2007. – 167 с.
2. Легкий О. М. Проблеми використання комп'ютерних технологій у спеціальній школі / О. М. Легкий // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі. – К., 2000. – С. 113–117.
3. Маркус Н. В. Особливості застосування інформаційних технологій як засобу гуманізації навчання молодших школярів / Н. В. Маркус // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. праць ; Рівнен. держгуманіт. ун-т. 2002. – Вип. 23. — С. 171–173.
4. Новиков С. П. Применение новых информационных технологий в образовательном процессе / С. П. Новиков // Педагогика. – 2003. – № 9. – С. 32–38.
5. Череповська Н. Медіакультура та медіаосвіта учнів ЗОШ: візуальна медіокультура / Наталія Череповська. – К. : Шкільний світ, 2010. – 128 с.